

Aggregaatit uudessa RDA Toolkitissä

Tapani Moisio
Kansalliskirjasto

Uudistuneen RDA:n koulutukset, syksy 2022
Aggregaatit ja diakroniset teokset, 6.10.2022

Taustaa 1/4

- Ennen RDA:ta
 - Suomalaiset luettelointisäännöt. Hakutiedot
 - **Kokoomateos** - *"Kahdesta tai useammasta erillisteoksesta tai teosten katkelmista koottu teos, joka on julkaistu yhtenä kokonaisuutena"*
 - Aineisto käsiteltiin yhtenä kokonaisuutena ilman tarvetta eritellä sisältöä ja ilmiasua erikseen
- RDA:n myötä kuvailtava aineisto jaettiin ns. FR-käsitemallien mukaisesti erillisiin sisältöä kuvaaviin entiteetteihin *teos* ja *ekspressio* sekä fyysistä ilmiasua kuvaaviin entiteetteihin *manifestaatio* ja *kappale*
- Useita teoksia/ekspressioita sisältävälle aineistolle uusi nimitys *aggregaatti*, jota ei kuitenkaan erikseen määritelty

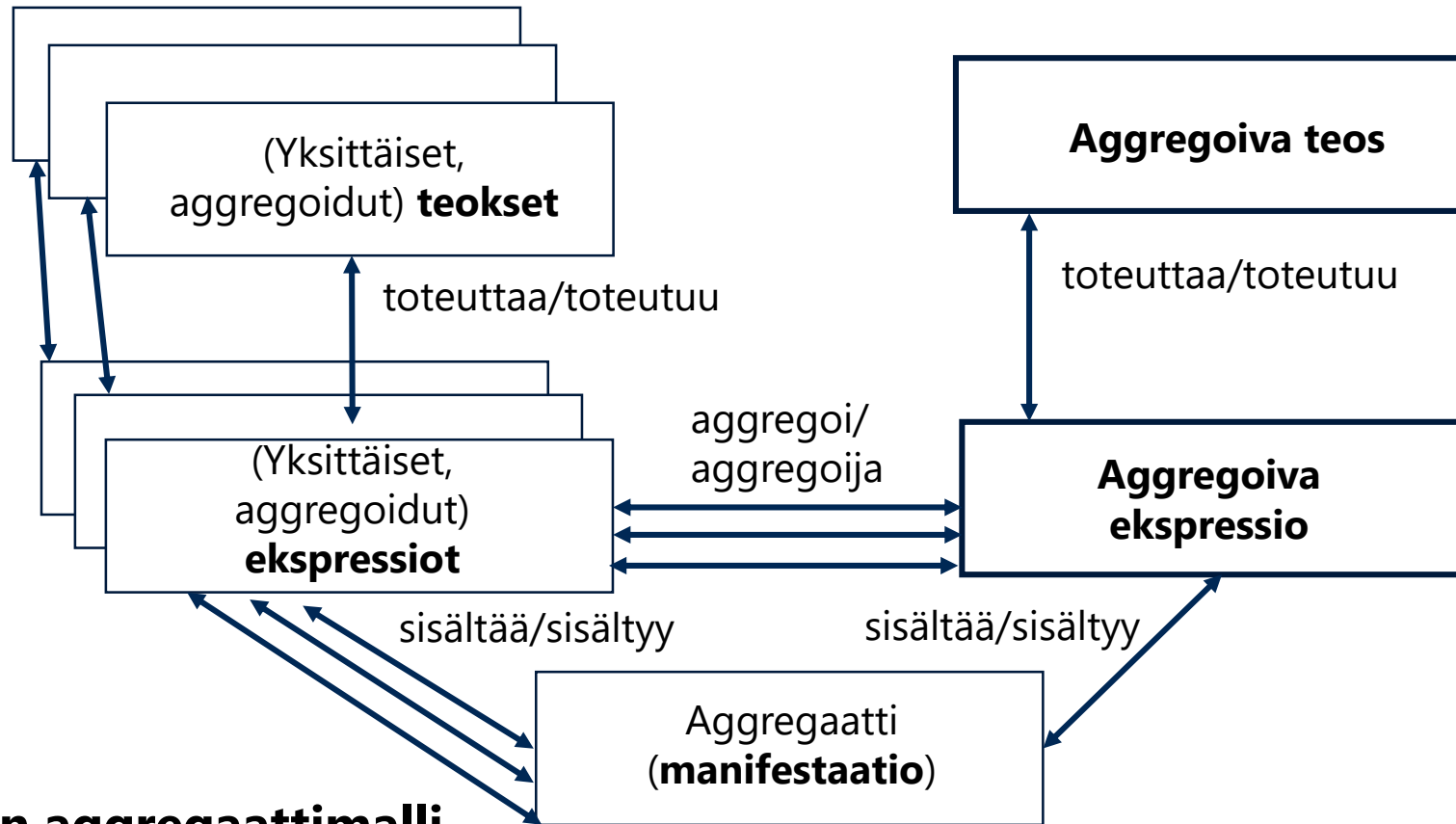
Taustaa 2/4

- Aggregaattitermien epämääräinen käyttö alkuperäisessä RDA Toolkitissä
 - *”Kaksi tai useampia teoksia/ekspressioita/manifestaatioita/kappaleita sisältävä **aggregaattaineisto**”*
 - *”Joissakin tapauksissa koosteen sisällön valikoimisen, sovittamisen, toimittamisen tms. tuloksena syntyy uusi teos. Tällaisen **aggregaattiteoksen** koostamisesta vastuussa olevaa toimijaa voidaan pitää koosteen tekijänä”*
 - *”Jos teos on eri toimijoiden **teosten kooste**, teoksen auktorisoitu hakutieto muodostetaan käyttämällä koosteen ensisijaista nimekettä”*
 - Aggregaatin ja yhteen tuotujen ”osaentiteettien” välillä osa-kokonaisuussuhde

Taustaa 3/4

- FR-käsitemallit yhdistettiin IFLA Library Reference Model -standardiksi (LRM) 2017
 - Sisältää viimein tarkemman aggregaattimallin
 - *"Aggregaatti on määritelty useita ekspressioita sisältäväksi manifestaatioksi"*
 - *"Jokainen aggregaattimanifestaatio sisältää myös aggregoivan teoksen ekspression"*

Taustaa 4/4

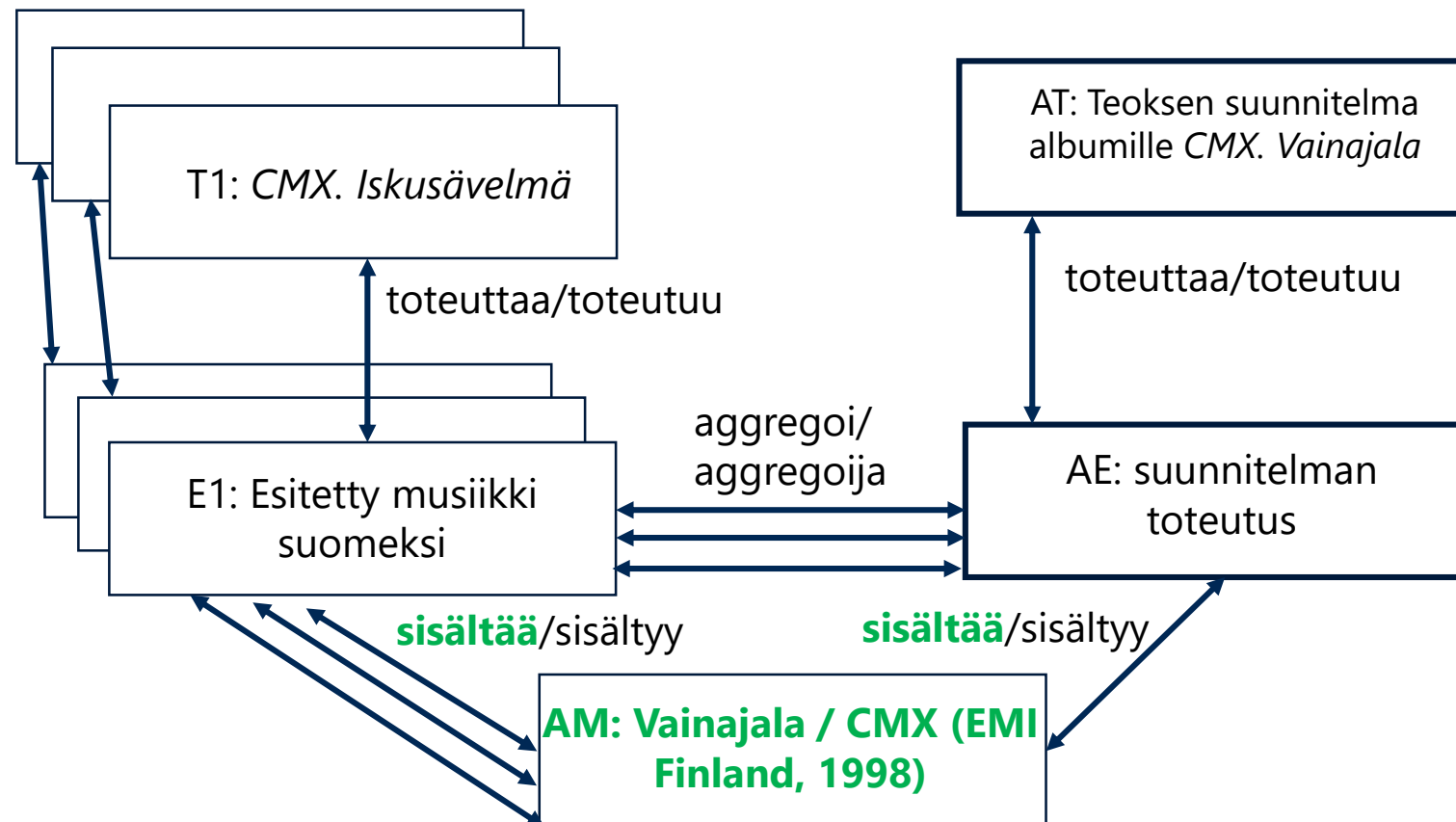

LRM:n aggregaattimalli

- **Aggregaatti:** useita ekspressioita sisältävä manifestaatio
- **Aggregoiva teos:** aggregoinnin suunnitelma
- **Aggregoiva ekspressio:** toteuttaa suunnitelman tuomalla yhteen **aggregoidut ekspressiot**
- Ei osa-kokonaisuussuhteita

Aggregaatti uudessa RDA Toolkitissä

- *"Aggregaatti on manifestaatio, joka sisältää aggregoivan ekspression ja yhden tai useamman aggregoidun ekspression"*

Joustava aggregaatin kuvailu

- Kaikkia aggregaattiin sisältyviä ekspressioita tai teoksia ei tarvitse merkitä (eikä kuvailla)
 - Mitään aggregoitua ekspressiota tai teosta ei tarvitse merkitä, mikäli aggregoiva ekspressio tai teos merkitään
 - Aggregoivaa ekspressiota tai teosta ei tarvitse merkitä, mikäli ainakin jokin aggregoitu ekspressio tai teos merkitään
- Kuvailtavien ja merkittävien ekspressioiden ja teosten valinta tehdään linjausten, sovellusohjeiden ja kuvailevan yhteisön oman harkinnan perusteella
 - Esim. merkitään pelkkä aggregaatin pääsisältö

Kolme aggregaattityyppiä 1/3

- Kokoelma-aggregaatti
 - *”Manifestaatio, joka sisältää useamman kuin yhden itsenäisen teoksen useamman kuin yhden ekspression”*
 - Vastaa lähinnä vanhoja kokoomateoksen ja koosteen käsitteitä
 - kooste yksittäisen kirjoittajan novelleista
 - albumi eri esiintyjien laulamista kansanlauluista
 - antologia tiettyjen alueiden tai aikakausien runoista
 - useita numeroita sisältävä aikakauslehti
 - useita artikkeleja sisältävä aikakauslehden numero

Kolme aggregaattityyppiä 2/3

▪ Laajennusaggregaatti

- *”Manifestaatio, joka sisältää useamman kuin yhden ekspression useammasta kuin yhdestä teoksesta, joista jonkin teoksen yhteyteen on lisätty yksi tai useampi toinen teos”*
- *”**laajentavan teoksen** ekspression lisäys **laajennetun teoksen** ekspressioon ei vaikuta sen yhtenäisyyteen tai muuta sen sisältöä”*
 - romaani ja romaanin esipuhe
 - kuvat, hakemiston tms. sisältävä nide
 - ohjelmiston ja ohjelmiston käyttöä ohjeistavan kirjan sisältävä CD
 - elokuvan ja elokuvan tekoa käsittelevän bonusaineiston sisältävä DVD

Kolme aggregaattityyppiä 3/3

- Rinnakkaisaggregaatti
 - *"Manifestaatio, joka sisältää yksittäisteoksen useamman kuin yhden ekspression"*
 - hallinnollisia dokumentteja kahdella kielellä sisältävä nide
 - tuotteen manuaalin usealla kielellä sisältävä CD
 - tekstiä kansainvälisen organisaation kaikilla kielillä sisältävä verkkosivu
- Aggregaatti voi koostua useammasta kuin yhdestä tyypistä

Aggregaatin kuvailuelementtejä 1/4

- Käytössä kaikki manifestaation elementit
- Esimerkkejä erityisesti aggregaattiin liittyvistä elementeistä:

Aggregaattiin sisältyvien ekspressioiden merkitseminen

Huomautus manifestaatiosta

- Merkitään tiedot yhdestä tai useammasta aggregaattiin sisältyvästä ekspressiosta
*500 ** \$a Sisältää kolme eri versiota samasta kappaleesta.*

Manifestaation sisältämä ekspressio

- **SL:** Elementti merkitään koosteissa ja vastaavissa aggregaateissa tapauskohtaisesti
- Liitetään manifestaatio aggregoivaan ekspressioon
*100 1# #a Clarke, Jane, #e kirjoittaja.
240 10 #a Teokset. #k Valikoima, #l suomi*
- Liitetään manifestaatio yhteen tai useampaan aggregoituun ekspressioon
700 12 #a Edwards, John. #t Family matters, #l suomi.

Aggregaatin kuvailuelementtejä 2/4

Aggregaattiin sisältyvien teosten merkitseminen

Manifestaatioon sisältyvä teos

- **SL:** Elementti merkitään koosteissa ja vastaavissa aggregaateissa tapauskohtaisesti
- Liitetään manifestaatio aggregoivaan teokseen
*100 1# #a Chopin, Frédéric, #d 1810-1849 #e säveltäjä. #0 (FIN11)000172730
243 10 #a Poloneesit, #m piano*
- Liitetään Manifestaatio yhteen tai useampaan aggregoitujen ekspressioiden toteuttamaan teokseen
700 12 #a Rönkä, Matti. #t Isä, poika ja paha henki.

Aggregaatin kuvailuelementtejä 3/4

Aggregaattiin sisältyvien ekspressioiden tekijöiden merkitseminen

Aggregaattiin osallinen toimija ja suppeammat elementit

- Toimija, joka luo aggregaattiin sisältyvän ekspression
- Ns. suhdeoikeus (manifestaation sisältämä ekspressio – ekspression tekijä)
 - Mahdollistaa ekspression tekijän merkitsemisen aggregaattimanifestaation kuvailuun
- Suppeampia elementtejä esim.:
 - Liikkuvaan kuvaan osallinen toimija
 - Musiikkiin osallinen toimija
 - Tekstiin osallinen toimija
- Yksittäisteoksen/ekspression tekijä voitiin aiemmin merkitä myös aggregaattiteoksen/ekspression tekijäksi

700 1# #a Rantala, Iiro, #d 1970- #e *esittäjä*. #0 (FIN11)000138209

- **Aggregaatin ja toimijan välillä ei voi olla esittäjä-suhdetta**

Aggregaatin kuvailuelementtejä 4/4

Aggregoitujen ekspressioiden sisällön merkitseminen

- Aiemmin ekspression elementtejä, nyt manifestaation oikotie-elementtejä (manifestaation sisältämä ekspressio – ekspression kategoria)
 - Mahdollistaa ekspressiota koskevan sisältötiedon merkitsemisen manifestaation kuvailuun

Saavutettavuussisältö

341 0# #a tekstiin perustuva #b selkokielenen #2 mts/fin

Värisisältö

*300 ## #a 1 DVD-videolevy (1 h 18 min) : #b **värillinen***

Kuvasisältö

*300 ## #a 111 sivua : #b **kuvitettu***

Äänisisältö

*300## #a 1 DVD-videolevy (1 h 39 min) :#b värillinen, **ääni***

Lisätty sisältö

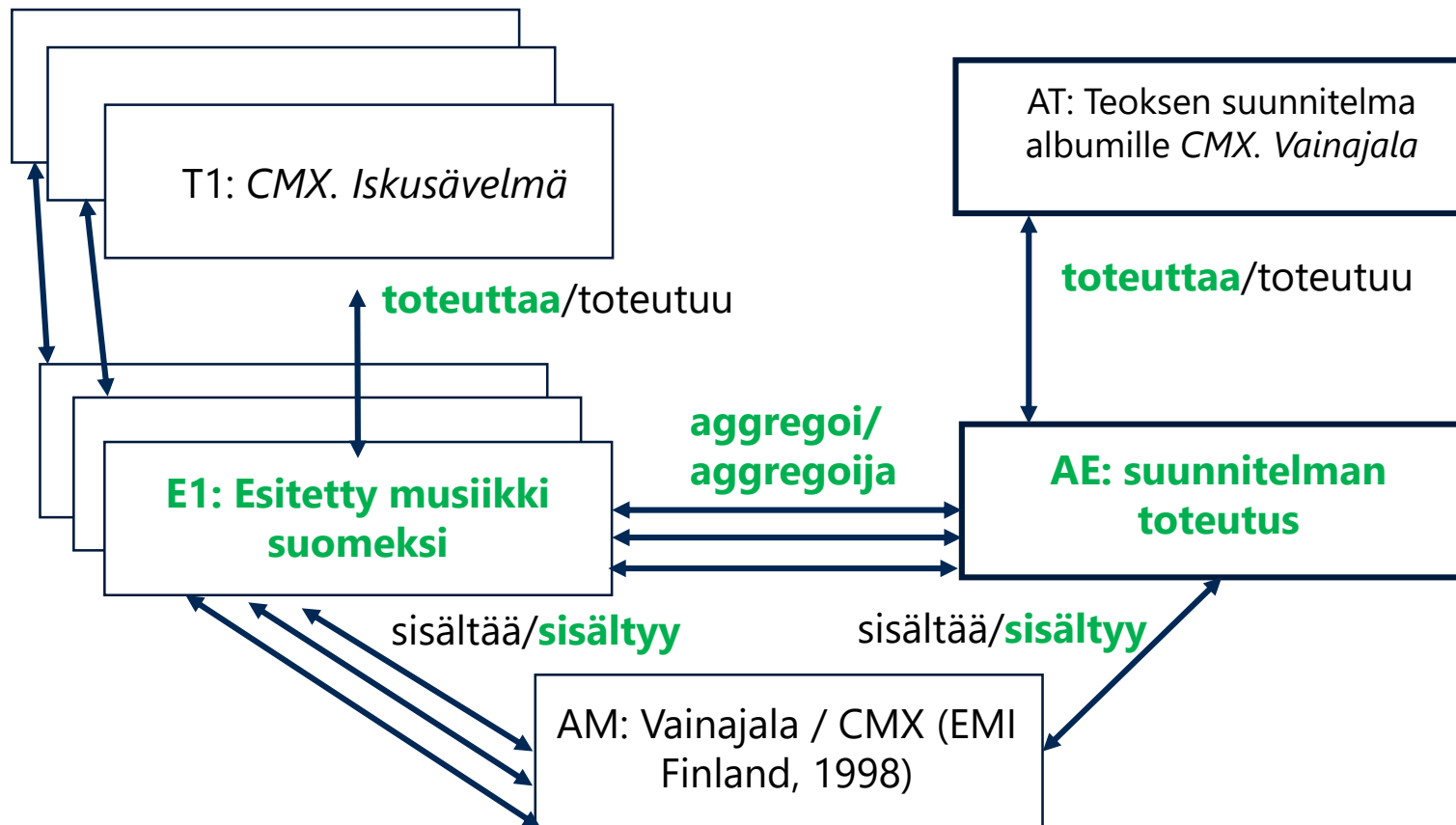
504 ## #a Sisältää bibliografisia viitteitä (sivut 561-582).

Aggregoivat ja aggregoidut ekspressiot 1/2

- *“Aggregoiva ekspressio toteuttaa aggregoivan teoksen suunnitelman aggregaattiin sisältyvien ekspressioiden valinnasta ja järjestämisestä”*
- Aggregoitujen ekspressioiden ja aggregoivan ekspression välillä ei ole osa-kokonaisuussuhdetta
- Aggregoivan ekspression ja aggregoituihin ekspressioihin liittyvien toimijoiden välillä ei ole suoraa suhdetta

Aggregoivat ja aggregoidut ekspressiot 2/2

- Aggregoitujen ekspressioiden ja aggregoivan ekspression välillä on oikotiesuhde *aggregoi / aggregoija*

Aggregoivan ekspression kuvailuelementtejä 1/2

- Aggregoivalla ekspressiolla ei ole attribuutteja
 - Aggregoitujen ekspressioiden ominaisuudet eivät ole aggregoivan ekspression ominaisuuksia
- Esimerkkejä aggregoitujen ekspressioiden elementeistä:

Aggregoitujen ekspressioiden merkitseminen

- Aggregoivalla ekspressiolla ei suoraa suhdetta aggregoitujen ekspressioiden sisältöön eikä niihin liittyviin toimijoihin

Huomautus ekspressiosta

- **SL:** Merkitään tiedot yhdestä tai useammasta aggregoidusta ekspressiosta
500 #a Mukana kuvia kuoron konserttikiertueelta.

Aggregoi ekspression (oikotie-elementti: ekspression manifestaatio – manifestaation sisältämä ekspressio)

- Liitetään ekspressio yhteen tai useampaan aggregoituun ekspression
- Pakollinen laajan tason kuvailussa
*700 12 #i **Sisältää (ekspressio):** #a Edwards, John. #t Family matters, #l suomi.*

- **Aggregoidut ekspressiot eivät sisälly aggregoivaan ekspression**

Aggregoivan ekspression kuvailuelementtejä 2/2

Aggregoivan ekspression luoneiden toimijoiden merkitseminen

- Huom. Ekspression toteuttaman teoksen tekijä on myös ekspression tekijä

Huomautus ekspressiosta

- Merkitään yhden tai useamman toimijan tiedot
500 ## #a Liiteaineiston toimittanut Kalevi Aho.

Ekspression tekijä (toimija) ja suppeammat elementit

- Liitetään aggregoiva ekspressio yhteen tai useampaan toimijaan, jotka ovat vastuussa aggregoivan teoksen toteutuksesta
700 1# #a Hetemäki, Ilari, #e toimittaja.

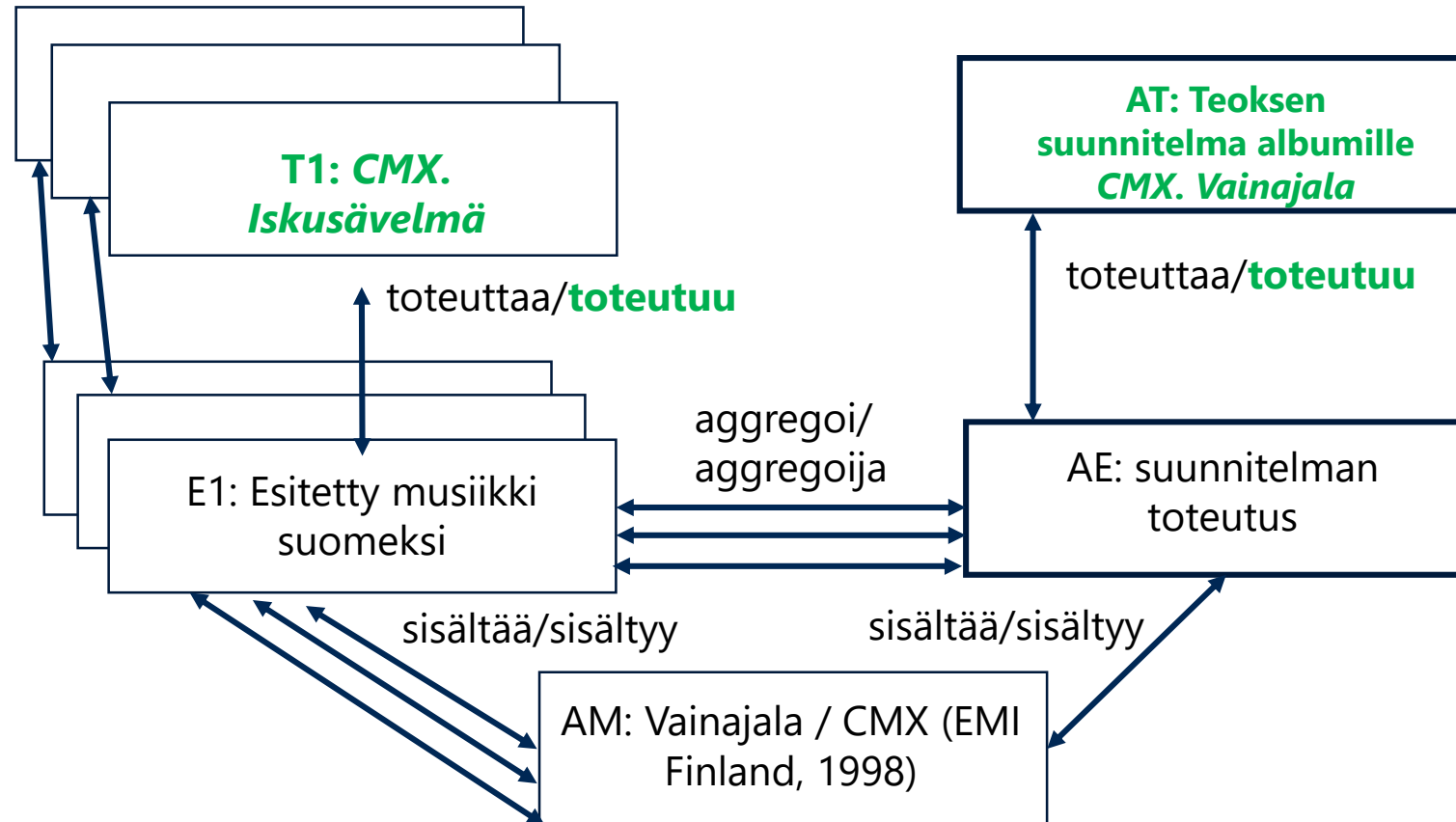
- **Toimittaja-elementin soveltamisala on uudistuneessa RDA:ssa aiempaa kapeampi (ei kata aggregoivan teoksen toteutuksesta vastuussa olevaa toimijaa)**

Aggregoivat ja aggregoidut teokset 1/2

- *”Suunnitelma yhden tai useamman teoksen useamman kuin yhden ekspression valitsemisesta, järjestämisestä ja sisällyttämisestä yksittäiseen manifestaatioon”*
- Aggregoivan ei-peräkkäisesti ilmestyvän teoksen ja aggregoidun teoksen välillä ei ole suoraa suhdetta
- Aggregoivan teoksen ja yhden tai useamman aggregoidun teoksen tekijän välillä ei ole suoraa suhdetta

Aggregoivat ja aggregoidut teokset 2/2

- Aggregoivan teoksen ja aggregoitujen teosten välillä ei osakokonaisuussuhdetta

Aggregoivan teoksen kuvailuelementtejä

- Käytössä teoksen elementit soveltuvin osin
- Esimerkkejä aggregoivan teoksen elementeistä:

Aggregoivan teoksen luoneiden toimijoiden merkitseminen

Huomautus teoksesta

- Merkitään tiedot yhdestä tai useammasta toimijasta, jotka ovat vastuussa aggregaation suunnitelmasta.

500 ## #a Liiteaineiston toimittanut Kalevi Aho.

Aggregaattori (toimija) ja suppeammat elementit

- Liitetään teos yhteen tai useampaan toimijaan, jotka ovat vastuussa aggregaation suunnitelmasta

700 1# #a Hetemäki, Ilari, #e toimittaja.

- Toimittaja-elementin soveltamisala on uudistuneessa RDA:ssa aiempaa kapeampi (ei kata aggregaation suunnitelmasta vastuussa olevaa toimijaa)

Suppeampi elementti **kokoaja (toimija)**

Aggregoivien teosten ja ekspressioiden "TE-lukko"

- Aggregoiva ekspressio toteuttaa vain yhden aggregoivan teoksen
- Jos aggregoinnin suunnitelma (teos) muuttuu, myös sen toteutus (ekspressio) muuttuu
- Jos aggregoinnin toteutus (ekspressio) muuttuu, on se osoitus myös sen suunnitelman (teoksen) muutoksesta
- "Teos-ekspressiolukko"
- Esim. musiikkialbumin 10 kappaletta ja 12 kappaletta sisältävät versiot ovat kahden eri aggregoivan teoksen toteutuksia

www.kansalliskirjasto.fi

Tapani Moisio
tapani.moisio[at]helsinki.fi
kuvailusaannot-posti[at]helsinki.fi